วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2568 น.256-268

การเสริมพลังการบริหารชุมชนยุคใหม่ด้วยปัญญาประดิษฐ์ : ทางสู่ความยั่งยืน*

EMPOWERING COMMUNITY MANAGEMENT WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE: THE PATH TO SUSTAINABILITY

รัตนา ชินบุตรานนท์
Ratana Chinbutranont
มูลนิธิศรีรัตนโกสินทร์
Srirattanakosin Foundation
Corresponding Author E-mail: Chratana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการชุมชนยุคใหม่อย่างยั่งยืน โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและกรณีศึกษาจากทั้งในและต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า AI มีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบในระดับพื้นที่ บทความได้นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ AI ที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย อาทิ การใช้ระบบแจ้งปัญหาแบบเรียลไทม์ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาชุมชน และการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยเน้นการผสานเทคโนโลยีเข้ากับวิถีดั้งเดิมของชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การเสริมพลัง; การบริหารจัดการชุมชน; ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This academic article aims to propose approaches for applying Artificial Intelligence (AI) to empower sustainable and modern community management. Based on document analysis and case studies from both domestic and international contexts, the study finds that AI can significantly enhance planning, resource allocation, communication, and citizen

*Received March 5, 2025; Revised April 2, 2025; Accepted April 4, 2025

participation at the local level. The article presents practical guidelines for adapting AI to Thailand's unique socio-cultural environment, including real-time problem-reporting systems, data-driven community development planning, and digital platforms to support local economies. Integrating AI with traditional community practices is seen as a key strategy to improve quality of life, reduce inequality, and foster long-term sustainable development.
Keywords: Empowerment; Community Management; Artificial Intelligence

บทนำ

ชุมชนเป็นกลไกพื้นฐานของการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา รัฐไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนผ่านแนวนโยบายกระจายอำนาจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยนโยบายและเครื่องมือเชิงโครงสร้างที่สำคัญ เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ต่างตอกย้ำเป้าหมายของการสร้างชุมชนเข้มแข็งในฐานะฐานรากของสังคมไทย

อย่างไรก็ดี แม้จะมีกรอบนโยบายที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติ ชุมชนจำนวนมากยังเผชิญข้อจำกัดในการบริหารจัดการ ทั้งด้านข้อมูล ทรัพยากร กลไกการมีส่วนร่วมและระบบสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล พบว่าเกิด ช่องว่างเชิงโครงสร้าง ระหว่างศักยภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพความเป็นจริงของชุมชน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาขาดความต่อเนื่อง ไม่ทั่วถึง และไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายและซับซ้อนของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อทุกมิติของการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถเข้ามาเสริมพลังให้กับการบริหารจัดการชุมชนในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ ตลอดจนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดการเสริมพลัง (Empowerment) ให้ชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพของประชาชน ให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง ประกอบกับแนวคิดการบริหารจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน บทความนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพของ AI ในการเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเสริมพลังชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการ

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2568 น.256-268

วิเคราะห์เชิงแนวคิด การสังเคราะห์กรณีศึกษา และการออกแบบแนวทางการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย

บทความนี้นำเสนอเนื้อหาทางวิชาการใน 5 มิติหลัก ได้แก่ 1. แนวคิดเรื่องการเสริมพลัง 2. การบริหารจัดการชุมชน 3. การบริหารชุมชนยุคใหม่อย่างยั่งยืน 4. การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์กับการบริหารชุมชน 5. ข้อพิจารณาและความท้าทายในการนำ AI มาใช้ในระดับพื้นที่ ก่อนจะสังเคราะห์เป็นบทวิเคราะห์ : ความสำเร็จและโอกาสในการพัฒนา และนำเสนอแนวนโยบายการพัฒนาชุมชนในยุคดิจิทัลที่เน้นความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

แนวคิดเรื่องการเสริมพลังให้ชุมชน (Community Empowerment)

การเสริมพลังชุมชน เป็นแนวคิดสำคัญในกระบวนการพัฒนาชุมชน ที่เน้นให้บุคคล กลุ่ม หรือชุมชนสามารถกำหนดทิศทางชีวิตของตนเองได้ แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากหลายศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยาชุมชน และการพัฒนา โดยเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจ เข้าถึงทรัพยากร และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคม Zimmerman (1995) เสนอว่า การเสริมพลังประกอบด้วยสามมิติ ได้แก่ มิติส่วนบุคคล มิติกลุ่ม และมิติโครงสร้างทางสังคมและการเมือง มิติส่วนบุคคลหมายถึงความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในการตัดสินใจ มิติกลุ่มเน้นความร่วมมือและการรวมพลังของสมาชิกในชุมชน และมิติโครงสร้างทางการเมืองหมายถึงการเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจในระดับนโยบาย

ในบริบทของการพัฒนาชุมชนไทย แนวคิดการเสริมพลังมักถูกนำมาใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยการสร้างศักยภาพของประชาชนในการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจร่วมกัน ทั้งยังเน้นความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในโอกาสและความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Narayan, 2002) การเสริมพลังชุมชนยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ ไม่ใช่เพียงการให้เครื่องมือหรือความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ต้องปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ชุมชนสามารถควบคุมและกำหนดอนาคตด้วยตนเองได้

เมื่อเทคโนโลยีมีบทบาท แนวคิดการเสริมพลังชุมชนต้องรวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งช่วยให้ประชาชนกำหนดทิศทางการพัฒนาได้มากขึ้น การผสานแนวคิดการเสริมพลังกับเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงเป็นแนวทางที่สร้างความเท่าเทียมและเพิ่มพลังให้ชุมชนในยุคดิจิทัล

แนวคิดเกี่ยวกับการการบริหารจัดการชุมชน

การบริหารจัดการชุมชนหมายถึงกระบวนการที่มุ่งเน้นการวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ฯลฯ (อภิชาดา โฆษิตวานิช, 2560) กระบวนการนี้ไม่ได้เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาในระดับครัวเรือน แต่ยังรวมถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว (กอบศักดิ์ ภูตระกูล, 2560)

แนวทางการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพควรมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน การเสริมสร้างผู้นำที่มีจริยธรรมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และการเปิดพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน (United Nations Development Programme (UNDP), 2016) ทั้งนี้ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย และกลไกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันอย่างรอบด้าน

ในยุคดิจิทัล แนวคิดการบริหารชุมชนจึงต้องปรับตัวให้สามารถบูรณาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินความต้องการของชุมชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น โปร่งใส และเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565)

การบริหารจัดการชุมชนยุคใหม่อย่างยั่งยืน: จากรากฐานดั้งเดิมสู่โอกาสในยุคดิจิทัล

การบริหารจัดการชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างแนวทางที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมศักยภาพของชุมชนมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การสร้างตลาดชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ช่วยเสริมความมั่นคงทางการเงิน สมาชิกสามารถยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพหรือใช้ยามฉุกเฉิน การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น การปลูกป่า ทำความสะอาด หรืออบรมทักษะ สร้างความร่วมมือและความรับผิดชอบ การสร้างตลาดชุมชนเพิ่มรายได้และสร้างความสัมพันธ์ โครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมช่วยรักษาเอกลักษณ์และดึงดูดนักท่องเที่ยว

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2568 น.256-268

แม้ว่า การบริหารจัดการชุมชนแบบดั้งเดิมจะได้ผลดี แต่ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีช่วยวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนได้แม่นยำ แอปพลิเคชันการจัดการข้อมูลออมทรัพย์หรือการสร้างตลาดออนไลน์ช่วยให้ชาวบ้านขายสินค้าได้ทั่วประเทศ การผสมผสานระหว่างวิถีดั้งเดิมและนวัตกรรมจึงเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยพัฒนาชุมชนให้มั่นคงและยั่งยืน

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการบริหารจัดการชุมชน

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาและบริหารจัดการภาครัฐและชุมชน โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การคาดการณ์ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้สามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริมพลัง (Empowerment Tool) สำหรับการบริหารจัดการชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประยุกต์ใช้ AI ในการบริหารจัดการชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. การวางแผนและการตัดสินใจ AI สามารถประมวลผลข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น ข้อมูลประชากร ทรัพยากรในพื้นที่ การใช้จ่ายของชุมชน และโซเชียลมีเดีย เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและพยากรณ์ความต้องการของประชาชนได้อย่างแม่นยำ ทำให้การวางแผนพัฒนาชุมชนมีความตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลด้านสุขภาพเพื่อวางแผนบริการสำหรับกลุ่มเปราะบางในพื้นที่

2. การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน AI สนับสนุนช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วและหลากหลาย เช่น ระบบแชตบอตที่ตอบคำถามอัตโนมัติ การแจ้งเตือนข้อมูลสำคัญผ่านแอปพลิเคชัน และระบบจัดเก็บข้อเสนอแนะจากประชาชน นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่เด่นชัด เช่น Traffy Fondue แอปพลิเคชันแจ้งปัญหาสาธารณะ ซึ่งนำ AI มาใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยอัตโนมัติ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2567)

3. การสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากและตลาดชุมชน AI มีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน โดยช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค วางแผนการผลิตตามฤดูกาลและแนะนำกลยุทธ์การขายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น กรณีของแพลตฟอร์ม Thai Organic Platform ที่รวบรวมข้อมูลสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อจัดการตลาดให้เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชาลิสา เมธานุภาพ, 2563)

4. การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม AI สามารถช่วยบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น การวิเคราะห์คุณภาพน้ำผ่านเซนเซอร์ การพยากรณ์อากาศเพื่อการเกษตร และการควบคุมการใช้พลังงานในชุมชนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะ

เมื่อนำมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยี Internet of Things (IoT) จะช่วยให้การจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (Cole & Eda, 2024)

ตัวอย่างการบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัลในประเทศไทยและบทวิเคราะห์

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัลสามารถขยายไปสู่การพัฒนาชุมชนทั่วประเทศได้อย่างยั่งยืน ตัวอย่างของชุมชนที่ปรับตัวด้วยการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต ได้แก่

1. Thai Organic Platform แพลตฟอร์มซื้อขายผลิตภัณฑ์อินทรีย์: ตลาดออนไลน์แห่งนี้รวมเกษตรกรในพื้นที่ชนบท เพื่อขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยผู้บริโภคสามารถสั่งซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน ปัจจุบันสินค้าในแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย ผัก ผลไม้ สินค้าแปรรูป กว่า 200 รายการ จากเกษตรกรในเครือข่าย (ชาลิสา เมธานุภาพ, 2563)

2. Click ชุมชน เป็นแอปพลิเคชันที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในจังหวัดบุรีรัมย์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการสื่อสารและให้บริการข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชน โดยประชาชนสามารถใช้งานแอปพลิเคชัน เพื่อรับข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ในชุมชน มีสื่อการเรียนรู้ให้ประชาชนเรียน สามารถฝึกอาชีพ ไปจนถึงการเก็บคูปองส่วนลดสำหรับซื้อสินค้า (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์, 2566)

3. Smart Tourism: ปัจจุบันหลายสถานที่ในประเทศไทย ได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว มีการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันสำหรับแนะนำนักท่องเที่ยวให้ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางจักรยาน ร้านค้า และกิจกรรมในพื้นที่ รวมถึงมีการพัฒนาระบบการชำระเงินผ่าน QR Code ที่รองรับการใช้งานระหว่างประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ให้สามารถใช้แอปพลิเคชันการเงินจากประเทศของตนในการชำระค่าสินค้าและบริการในไทย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567)

4. Traffy Fondue ระบบแจ้งปัญหาสาธารณะ: แอปพลิเคชันนี้ถูกนำมาใช้ในหลายพื้นที่ เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และภูเก็ต เพื่อให้ประชาชนสามารถแจ้งปัญหาสาธารณะ เช่น ไฟฟ้าดับหรือถนนชำรุด ผ่านสมาร์ทโฟน ระบบจะส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้การแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อพิจารณาและความท้าทายในการนำ AI มาใช้กับชุมชน

แม้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะมีศักยภาพในการยกระดับการบริหารจัดการชุมชนอย่างหลากหลายมิติ แต่การประยุกต์ใช้จริงในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในประเทศไทยยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2568 น.256-268

ความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้

1. ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี ในหลายพื้นที่ของประเทศ โดยเฉพาะในเขตชนบทและชายขอบ ยังคงมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ไฟฟ้าที่ไม่เสถียร และอุปกรณ์ดิจิทัลที่มีราคาแพง ส่งผลให้ชุมชนเหล่านี้ไม่สามารถใช้ AI ได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ที่ซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำในด้านอื่น ๆ (United Nations Development Programme (UNDP), 2016)

2. ความรู้และทักษะด้านดิจิทัลในระดับชุมชน การใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยทักษะขั้นพื้นฐาน เช่น การใช้สมาร์ตโฟน แอปพลิเคชัน และความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งในหลายชุมชนยังขาดความรู้ในประเด็นเหล่านี้ ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจหรือความลังเลในการใช้งานเทคโนโลยีสมัยใหม่

3. ความกังวลด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น พิกัด ความคิดเห็น หรือพฤติกรรมการใช้งาน อาจสร้างความกังวลให้กับประชาชนในเรื่องความเป็นส่วนตัวและการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการออกแบบระบบ AI ที่คำนึงถึงจริยธรรม ความโปร่งใส และการให้ความยินยอมจากผู้ใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็น

4. ความเหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมและสังคมไทย ระบบ AI ที่พัฒนาขึ้นจากบริบทสากลอาจไม่สามารถนำมาใช้ได้โดยตรงในชุมชนไทยที่มี ลักษณะเฉพาะ เช่น ระบบเครือญาติ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ หรือความเชื่อท้องถิ่น การออกแบบระบบจึงควรตั้งอยู่บนฐานของ “ชุมชนเป็นศูนย์กลาง” และต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5. ความยั่งยืนของโครงการและการสนับสนุนจากนโยบาย หลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับ AI เริ่มต้นได้ดีแต่ขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากไม่มีแผนระยะยาว งบประมาณสนับสนุน หรือการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนอย่างจริงจัง ดังนั้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืน

จากข้อพิจารณาข้างต้น การนำ AI มาใช้ในการบริหารชุมชนแม้จะมีความท้าทาย แต่ก็เปิดโอกาสใหม่ๆ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างศักยภาพของชุมชนในระยะยาว จึงควรพิจารณาความสำเร็จที่เกิดขึ้นและโอกาสในการพัฒนาต่อไป

บทวิเคราะห์: ความสำเร็จและโอกาสในการพัฒนา

การบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัลมีความสำเร็จในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยยกระดับ

เศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านตลาดออนไลน์และการท่องเที่ยวเชิงดิจิทัล และช่วยลดระยะเวลาในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม โครงการเหล่านี้ยังเผชิญกับความท้าทาย เช่น การเข้าถึงเทคโนโลยีในชนบท ความยั่งยืนที่ต้องการการสนับสนุนจากรัฐและเอกชน และมาตรการความปลอดภัยในการจัดการข้อมูล โครงการบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัลมีโอกาสพัฒนา เช่น ขยายตลาดออนไลน์สำหรับสินค้าพื้นเมือง ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพิ่มรายได้ และนโยบายสนับสนุนการลงทุนดิจิทัลจากภาครัฐ การพัฒนาเทคโนโลยี เช่น AI วิเคราะห์ข้อมูลตลาด และ IoT ในเกษตรกรรมอัจฉริยะ จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ด้วยจุดแข็ง ความท้าทาย และโอกาสเหล่านี้ การบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัลจึงมีศักยภาพที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

แนวทางและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนดิจิทัลในประเทศไทย

การพัฒนาชุมชนดิจิทัลในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยแนวทางแบบบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างนโยบายสาธารณะ เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ โดยต้องยึดหลักการชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community-Centered) และให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนในระดับรากหญ้า พร้อมทั้งวางโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลที่ทั่วถึงและยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาแบ่งออกเป็นสามระยะ คือ ระยะสั้น (1-2 ปี) เน้นการวางรากฐานโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาทักษะดิจิทัลเบื้องต้น ระยะกลาง (3-5 ปี) มุ่งสู่การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และการเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนดิจิทัล และระยะยาว (6–10 ปี) มุ่งหวังให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี มีระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส และเชื่อมโยงกับระบบนิเวศดิจิทัลของประเทศได้อย่างสมบูรณ์ ดังตารางที่ 1 ในระยะสั้น ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตในชนบทและตั้งศูนย์ดิจิทัลชุมชน เพื่อฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยี เช่น สมาร์ตโฟน ร้านค้าออนไลน์และแอปพลิเคชันเกษตร การใช้ระบบแจ้งปัญหา เช่น Traffy Fondue จะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะกลาง ควรสร้างแพลตฟอร์มตลาดออนไลน์ระดับชาติที่รวมผลิตภัณฑ์ชุมชนและสินค้าท้องถิ่น พร้อมระบบขนส่งและการชำระเงิน การส่งเสริมเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) ด้วย AI และ IoT จะเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผ่านแอปพลิเคชันดิจิทัลจะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2568 น.256-268

ในระยะยาว ประเทศไทยควรพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น AI, Blockchain และระบบประเมินผลแบบเรียลไทม์ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารชุมชน พร้อมบูรณาการนโยบายดิจิทัลในทุกภาคส่วน เช่น การศึกษา สาธารณสุข และเศรษฐกิจ นโยบายเชิงยุทธศาสตร์ เช่น “ประเทศไทย 2030: ชุมชนดิจิทัลอย่างยั่งยืน” ควรถูกผลักดันอย่างเป็นระบบ โดยมีกลไกการติดตามและประเมินผลที่เปิดเผย โปร่งใส และเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน แนวทางยุทธศาสตร์เหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเท่าเทียม พร้อมทั้งเสริมพลังให้กับประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ตารางที่ 1 แสดงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนดิจิทัลในประเทศไทย

ระยะเวลา	เป้าหมายหลัก	แนวทางดำเนินการ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
ระยะสั้น (1-2 ปี): วางรากฐานโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและส่งเสริมทักษะเบื้องต้น	1. ขยายเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	- ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในพื้นที่ชนบทและห่างไกล - ขยายโครงการเน็ตประชารัฐให้ครอบคลุม	ชุมชนชนบทสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตพื้นฐานและเริ่มใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียม
	2. พัฒนาศูนย์ดิจิทัลชุมชน	- จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมในชุมชนที่สอนทักษะพื้นฐาน เช่น การใช้สมาร์ทโฟน การตั้งร้านค้าออนไลน์	ประชาชนในชุมชนได้รับการฝึกอบรมเบื้องต้นเกี่ยวกับดิจิทัล และเริ่มใช้งานแพลตฟอร์มพื้นฐานได้
	3. ใช้เทคโนโลยีในโครงการนำร่อง	- นำระบบแจ้งปัญหา เช่น Traffy Fondue ไปใช้ในชุมชน- เริ่มทดลองตลาดออนไลน์สำหรับสินค้าชุมชนในบางพื้นที่	โครงการนำร่องได้รับการตอบรับจากประชาชน และสร้างตัวอย่างที่ดีในการขยายผล
ระยะกลาง (3-5 ปี) : พัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในระดับชุมชนและเสริมสร้างเครือข่าย	1. สร้างแพลตฟอร์มตลาดออนไลน์ระดับชาติ	- จัดตั้งแพลตฟอร์มออนไลน์ที่รวมสินค้า OTOP และผลิตภัณฑ์ชุมชน พร้อมระบบการจัดการคำสั่งซื้อและการขนส่งที่เป็นมิตรต่อผู้ผลิต	เกษตรกรและผู้ผลิตชุมชนสามารถเข้าถึงตลาดขนาดใหญ่ เพิ่มรายได้และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
	2. ส่งเสริมโครงการ Smart Farming	- สนับสนุนการใช้ IoT และ AI ในการจัดการฟาร์ม เช่น การวางแผนเพาะปลูกและการอนุรักษ์ทรัพยากร	เกษตรกรสามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และพัฒนาระบบเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน
	3. สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงดิจิทัล	- พัฒนาแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น บางกะเจ้า- ส่งเสริมกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว	ชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
	4. สร้างเครือข่ายชุมชนดิจิทัล	- จัดตั้งเครือข่าย “ชุมชนดิจิทัลแห่งชาติ” เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนต่าง ๆ	ชุมชนมีความร่วมมือและสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งกันและกันได้อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 1 แสดงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนดิจิทัลในประเทศไทย (ต่อ)

ระยะเวลา	เป้าหมายหลัก	แนวทางดำเนินการ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
ระยะยาว (6-10 ปี),ขยายโครงการดิจิทัลสู่ระดับประเทศ พร้อมสนับสนุนความยั่งยืน	1. ขยายโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลระดับสูง	- ขยายระบบ 5G ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ- เพิ่มการลงทุนในโครงสร้างพลังงานสะอาดในพื้นที่ห่างไกล	ชุมชนทุกแห่งในประเทศไทยสามารถเชื่อมต่อเครือข่ายดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
	2. ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง	- นำเทคโนโลยี AI และ Blockchain มาช่วยในการจัดการข้อมูลชุมชน - พัฒนาระบบการประเมินผลแบบเรียลไทม์	ชุมชนมีความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ พร้อมตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแม่นยำ
	3. บูรณาการดิจิทัลในการพัฒนาทุกภาคส่วน	- สร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่สนับสนุนทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา และการบริหารสังคม - สนับสนุนการศึกษาและการฝึกทักษะระยะยาว	ประเทศไทยสามารถเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนดิจิทัลที่ยั่งยืนในภูมิภาคเอเชีย
	4. ผลักดันนโยบายการพัฒนาดิจิทัลระดับชาติ	- กำหนดยุทธศาสตร์ระยะยาว เช่น “ประเทศไทย 2030: ชุมชนดิจิทัลอย่างยั่งยืน” พร้อมระบบติดตามผลที่โปร่งใส,	ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็นประเทศดิจิทัลเต็มรูปแบบ โดยชุมชนในทุกพื้นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา

บทวิเคราะห์: ความสำเร็จและโอกาสในการพัฒนา

การบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัลที่ผสานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) แสดงศักยภาพในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตัวอย่างการใช้ AI ผ่าน Traffy Fondue และ Thai Organic Platform ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร การจัดการปัญหาในพื้นที่ และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน AI สามารถประมวลผลข้อมูลเชิงลึก แจ้งปัญหาแบบเรียลไทม์ และเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคได้อย่างแม่นยำ ทำให้ AI เป็นเครื่องมือที่เสริมพลังให้กับชุมชนอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่เกิดขึ้นยังมีลักษณะเป็นจุดเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่ในบางพื้นที่ และยังไม่สามารถขยายผลไปสู่ระดับประเทศได้อย่างทั่วถึง ปัจจัยสำคัญที่ยังเป็นข้อจำกัด ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี การขาดทักษะดิจิทัลในระดับชุมชน และความไม่ต่อเนื่องของโครงการ เนื่องจากขาดกลไกสนับสนุนที่ยั่งยืนจากภาครัฐหรือภาคเอกชน นอกจากนี้ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายของแต่ละชุมชนยังเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม

แม้จะมีข้อท้าทาย แต่โอกาสในการต่อยอดการพัฒนา AI เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการชุมชนยังมีอยู่มาก การขยายตลาดออนไลน์สำหรับสินค้าชุมชน การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะในเกษตรกรรม และการพัฒนาแพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมทางสังคมในระดับท้องถิ่น ล้วนเป็นแนวทางที่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยมีนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างศักยภาพของเทคโนโลยีกับข้อเท็จจริงในระดับพื้นที่ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในระยะยาว หากสามารถยกระดับการนำ AI ไปใช้ในชุมชนอย่างรอบด้าน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจในระดับรากหญ้า การออกแบบระบบที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง และการติดตามผลอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาชุมชนอัจฉริยะ ที่มีรากฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมผสานกับนวัตกรรม เพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืนในระดับประเทศและภูมิภาค

สรุป

การบริหารจัดการชุมชนในยุคดิจิทัลได้รับการปรับปรุงอย่างมีนัยสำคัญด้วยการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในหลายมิติ ทั้งการจัดการทรัพยากร การวางแผน และการเสริมสร้างการสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชน การศึกษากรณีตัวอย่าง เผยให้เห็นศักยภาพของ AI ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น การปรับปรุงการสื่อสาร และการเพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน AIยังช่วยสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการบริหารจัดการชุมชนดั้งเดิมซึ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและการมีส่วนร่วมยังคงมีคุณค่าในยุคปัจจุบัน เมื่อปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวทางการบริหารชุมชนยุคใหม่นี้เน้นความยั่งยืนและเชื่อมโยงหลายมิติ ด้วยการนำเทคโนโลยีมาผสานโดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิม

การใช้ AI ในการบริหารจัดการชุมชนจึงไม่ใช่เพียงการเพิ่มเครื่องมือทางเทคโนโลยี แต่เป็นการเสริมพลังให้กับชุมชน โดยช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตัดสินใจบนฐานข้อมูลจริงและขยายโอกาสให้ผู้ที่เคยอยู่ชายขอบของการพัฒนา AI จึงกลายเป็นกลไกหนึ่งของการบริหารจัดการที่ผสานเข้ากับแนวคิดเชิงชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างลงตัว

สำหรับบริบทของประเทศไทย การนำ AI มาใช้ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลในบางพื้นที่ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการขาดความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีของประชาชนในระดับรากหญ้า การแก้ไขปัญหา

เหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน การวางโครงสร้างพื้นฐานที่ครอบคลุม รวมถึงการพัฒนาทักษะดิจิทัลให้แก่ประชาชนในทุกระดับ อย่างไรก็ตาม การผสมผสานวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเข้ากับเทคโนโลยี AI จะเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยผลักดันการพัฒนาชุมชนไทยให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน เทคโนโลยี AI ไม่เพียงแต่ช่วยลดช่องว่างในกระบวนการพัฒนา แต่ยังเพิ่มศักยภาพในการตอบสนองต่อปัญหาและความท้าทายที่ซับซ้อนในอนาคต เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนไทยจะสามารถสร้างระบบที่เข้มแข็ง พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง และเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนในภูมิภาคเอเชียต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กอบศักดิ์ ภูตระกูล. (2560). สร้างฐานรากที่เข้มแข็ง นำประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 54(4), 2-10.

ชาลิสา เมธานุภาพ. (2563). *Thai Organic Platform: แพลตฟอร์มซื้อขายและเชื่อมสังคมอินทรีย์แบบออนไลน์ จากสามพรานโมเดล*. สืบค้น 15 มีนาคม 2568, จาก https://www.greenery.org/recomend-thai-organic-platform/

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567). *การชำระเงินข้ามพรมแดนผ่าน QR Code ระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว*. สืบค้น 14 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/CcSfp

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์. (2566). *พัฒนาการจังหวัดบุรีรัมย์ เชิญชวนประชาชนใช้แอปพลิเคชัน "Click ชุมชน" รู้ทุกเรื่องชุมชนผ่านแอปเดียว*. สืบค้น 4 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/9qBkZ

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565). *ปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการของภาครัฐ (AI in Government Services)*. สืบค้น 4 มีนาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/OoziQ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2567). *Traffy Fondue เปิดฟีเจอร์ใหม่ ใช้ AI สุดล้ำ บริหารจัดการ 'เรื่องแจ้งปัญหา'*. สืบค้น 14 มีนาคม 2568, จาก https://www.nstda.or.th/home/news_post/traffy-fondue-ai/

อภิชาดา โฆษิตวานิช. (2560). *รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนตามแนวทางชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต* (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์
ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2568 น.256-268

Cole, S. & Eda, K. (2024). *Artificial intelligence (AI)*. Retrieved March 4, 2025, from https://www.ibm.com/cloud/learn/what-is-artificial-intelligence

Narayan, D. (2002). *Empowerment and poverty reduction: A sourcebook*. Washington, DC: World Bank.

United Nations Development Programme (UNDP). (2016). *Sustainable development goals: 2030 agenda*. Retrieved February 4, 2025, from https://www.undp.org/sustainable-development-goals

Zimmerman, M. A. (1995). Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology*, 23(5), 581-599.